

28.2.2013

Dnro 3593/4/11

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Anu Rita

SELLIN ULKOPUOLINEN TOIMINTA JA YLIASUTUS

1

KANTELU

A ja 15 muuta kantelun allekirjoittanutta vankia arvosteli olosuhteita --- vankilan tulo-osastolla (IYS 1 eli itäinen yöselliosasto). Vangit olivat tyytymättömiä muun muassa toimintamahdollisuuksiin, vapaa-ajantoimintojen puuttumiseen, hygieniaan liittyviin seikkoihin, puhelimenkäytömmahdollisuuksiin ja postin jakeluun.

2

SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin --- vankilan selvitys ja Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön (jäljempänä myös KEHA) lausunto (liitteenä). Käytettävissäni ovat olleet myös IYS 1:n päiväjärjestys, pyykinvaihto-ohje ja soitto-ohje (IYS 2) sekä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön rakennusarkkitehdin selvitys --- vankilan tulo-osaston (itäisen yösellirakennuksen tulo-osasto) sellien koosta.

3

RATKAISU

3.1 Yleistä

--- vankila on selvittänyt kantelijoiden nimien ja heidän kyseiselle osastolle sijoittamisaikansa perusteella, että kantelijoiden omakohtaiset kokemukset osastolla ajoittuvat ajalle 15.7.–30.9.2011 painottuen kuitenkin syyskuulle 2011. Selvityksen mukaan osa kanteliijoista oli vankeus- ja osa sakkovankeja.

Kantelussa esitetyn kaltaisia ongelmia havaittiin myös --- vankilaan 2.2.2012 tehdyllä tarkastuskäynnillä --- seuraavasti.

"Kierroksen aikana käytiin myös itäisen yöselliosaston 2. kerroksella sijaitsevalla tulo-osastolla. Tulo-osastolla on paikkoja myös osaston 1. kerroksella. Toisen kerroksen osastolla on 28 paikkaa, tarkastushetkellä vankeja oli henkilökunnan mukaan 40. Kahden hengen sellijä on osastolla 14 ja niiden koot vaihtelevat 11 – 13 m². Osaston suurimpana ongelmana on yliasutus. Kahden hengen sellissä, jossa tarkastajat kävivät, oli 4 vankia. Kaksi kerrossänkyä ja pöytä vievät lähes kaiken lattiatilan sellistä. Tilat ovat erittäin ahtaat myös niiden siivoamisen kannalta ja ilmanvaihto ainakin tapaamisajankohtana huono. Selleihin jälkikäteen rakennetut suihku/wc-tilat ovat tilavia ja ainakin tarkastetussa sellissä kohtuullisessa kunnossa siisteydeltään. Tarkastajat keskustelivat sellissä paikalla olleista neljästä vangista kahden kanssa.

Vankien toiminnot rajoittuvat päivittäiseen ulkoiluun. Vankien keski-määräinen aika sijoitusarvioinnissa on 1½ - 2 kuukauteen

---

Tulo-osaston vankimäärä oli tarkastushetkellä lähes 50 % yli osaston vahvistetun paikkaluvun. Tarkastajien arvi-
on mukaan osaston jatkuva yliasutus aiheuttaa ongelmia paitsi vangeille niin myös osaston sellien siisteyden
ylläpidolle, koska siivoaminen on vaikeaa täyteen ahdetuissa selleissä ja tapahtuu vankien toimesta. Pidemmän
aikavälin kuluessa sellien ja niihin jälkikäteen rakennettujen, sinänsä hyvin toimivien, saniteettitilojen kuluminen
on yliasutuksen takia huomattavasti nopeampaa kuin se olisi vahvistetun paikkaluvun mukaisen vankimäärän
käytössä.

Arviointikeskuksessa vangeille tehtävien arviointijaksojen kesto oli tarkastusajankohtana 1½ - 2 kuukautta. Oike-
usasiamiehen --- rikosseuraamusalueen aluekeskukseen tekemällä tarkastuksella lokakuussa 2011 todettiin ar-
viointikeskuksen taholta, että arviointijaksojen pituuden tulisi olla enintään neljä viikkoa. Tuolloin todettiin myös,
että sijoittelussa oleville vangeille ollaan suunnittelemassa toimintaa. Tällä tarkastuksella saatujen tietojen mu-
kaan tulo-osaston vangeille ei ole pystytty järjestämään toimintaa.”

Totesin tuolloin, että tarkastushavainnot eivät antaneet erikseen aihetta toimenpiteisiin, koska
tulo-osaston toimintaan liittyvät ongelmat ovat jo tutkittavana tämän kantelun perusteella.

3.2 Sellin ulkopuolinen toiminta

Kantelijoiden mukaan he joutuvat viettämään selleihin suljettuina 23 tuntia vuorokaudessa.

--- vankilan selvityksen mukaan kyseessä on suljettu osasto, jossa toimintoihin ei osallistuta.
Osastolle asutetaan sakkovankeja ja laitossijoittelupäätöksen tekemistä tai tarkastamista odot-
tavia vankeusvankeja. Vankien toimintana on ”arviointi ja rangaistusajan suunnittelu”. Vankilan
mukaan vanki pääsee sijoittelupäätöksen jälkeen siirtymään muualle melko pian.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön lausunnossa todettiin muun muassa seuraa-
vaa.

”Tulo-osastolla ei tarkoituksellisesti ole koulutus- tai työtoimintoja, kun sinne sijoitetaan vankilaan saapuvat vangit
tulotarkastusta, arviointia, rangaistusajan suunnitelman tekemistä ja varsinaista sijoittelua varten. Rangaistustaan
aloittavan vangin pääsääntöinen toimi tulo-osastolla on osallistuminen oman arviointinsa ja rangaistusajan suun-
nitelman tekemiseen.

Kuten on selvitetty sakkovankien osalta, heille ei aina laadita rangaistusajan suunnitelmaa eikä heitä sijoiteta
toimintoihin (kuten koulutukseen, työhön, kuntoutusohjelmiin) heidän ollessa vankilassa pääsääntöisesti alle kuu-
kauden ajan. Mikäli rangaistusaika on pidempi siten, että toimintoihin osallistuminen on järkevää, pyritään tämä
toteuttamaan myös sakkovankien osalta.

Tulo-osaston päiväjärjestyksestä ilmenee, että nykyisin vangit ovat käytännössä selleissään koko vuorokauden
tunnin ulkoilua lukuun ottamatta. Päiväjärjestyksessä on taattu vangeille lainsäädännön edellyttämät perustoi-
minnot, kuten riittävä perushuolto, ulkoilu ja yhteydet vankilan ulkopuolelle sekä uskonnonharjoitus. Vangeilla on
myös käytettävissään tulo-osaston oma kirjasto ja asiointikirjeellä he voivat varata itselleen myös muita teoksia.
Tulo-osaston luonteesta johtuen vangeille taataan edellä mainitut perustoiminnot, mutta ei juurikaan muuta. Saa-
dun selvityksen mukaan vankilassa on pidetty huolta siitä, että osaston päiväjärjestyksessä mainitut vankeuslain
7 luvussa säädetyt oikeudet toteutuvat.

Vankilanjohtajalta saadun tiedon mukaan syksyllä 2012 on mahdollisesti tulossa parannusta vankien liikuntatoi-
mintaan ja myös tulo-osaston vangit pääsevät kuntoilemaan ohjatusti.

Tulo-osaston vankien mahdollisuutta vapaa-ajan toimintoihin ei ole rajoitettu vankeuslain 11 luvun 2 §:n perus-
teella. Tuollainen peruste voi olla olemassa yksittäisen vangin osalta, mutta ei kollektiivisesti yhden vankilan
osastoon kohdistuen. Tulo-osaston vangeilla on mahdollisuus osallistua vankilassa järjestettäviin vapaa-
ajantoimintoihin päiväjärjestyksen mukaisesti, vaikkakin vapaa-ajantoimintojen määrä tulo-osastolla on vähäistä.

Kun tulo-osastolla työskentelee kaksi vartijaa kerrallaan, ei ole mahdollisuutta juuri muuhun, kuin nykyisen päivä-
järjestyksen rutiininomaisten perustoimintojen toteuttamiseen.”

Keskushallintoyksikkö viittasi myös minulla omana aloitteena tutkittavana olevaan, vankien sellin ulkopuolella viettämää aikaa koskevaan asiaan antamaansa lausuntoon --- ja siinä esittämiinsä kehittämishankkeisiin.

Kuten keskushallintoyksikkö totesi, olen ottanut omana aloitteena tutkittavaksi vankien sellin ulkopuolella viettämän ajan pituuden. Tuossa asiassa Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle osoittamassani selvitys- ja lausuntopyynnössä totesin muun ohessa seuraavaa.

"Oman aloitteeni tarkoitus on selvittää, missä määrin ja millaisin perustein vangit ja tutkintavangit voivat viettää vankiloissa sellinsä ulkopuolella vähemmän kuin kahdeksan tuntia vuorokaudessa.

Kansainvälisissä suosituksissa on jo pitkään lähdetty siitä, että vankien ja tutkintavankien tulisi saada viettää sellin ulkopuolella kohtuullinen aika, vähintään kahdeksan tuntia vuorokaudessa, ja että heille tulisi tuona aikana järjestää mielekästä ja kehittävää toimintaa, esimerkiksi työtä, koulutusta ja liikuntaa. Tämän on katsottu olevan olennaisen tärkeää vankien psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin kannalta. (esimerkiksi CPT standards; CPT/Inf/E (2002) 1 – Rev.2010, s. 15)

Vankeuslaki ja tutkintavankeuslaki eivät suoranaisesti sisällä tällaisia aikamääreitä. Kokonaisuutena tarkastellen vankeuslain sääntely kuitenkin lähtee siitä, että vangeilla on oikeus oleskella keskenään ja mahdollisuus täyttää osallistumisvelvollisuutensa heille soveltuvassa toiminnassa ja osallistua vankilan järjestämään vapaa-ajantoimintaan. Myös tutkintavankien osalta lähtökohtana on oikeus viettää vapaa-aikaa muiden vankien kanssa ja osallistua vapaa-ajantoimintoihin sekä mahdollisuuksien mukaan halutessaan osallistua vankilan järjestämään toimintaan. Kummankaan vankiryhmän oikeuksia ja olosuhteita ei saa rajoittaa enempää kuin on välttämätöntä."

Vankien ajankäyttö on koko Rikosseuraamuslaitosta koskeva kysymys, jossa lienee pitkälti kyse voimavarojen riittämättömyydestä. Kun asia on omana aloitteena vireillä, en pidä tarkoituksenmukaisena erikseen yksityiskohtaisesti ottaa kantaa --- vankilan tulo-osaston tilanteeseen.

Totean kuitenkin, että tulo-osastolle sijoitettujen vankien keskinäisen vapaa-ajanvieton rajoittamiselle ei vaikuta olevan lain tarkoittamia perusteita, minkä lisäksi vankilassa tulisi olla järjestettyä vapaa-ajantoimintaa. Lisäksi vankeusvangeilla on lain mukaan velvollisuus, ja vastaavasti myös oikeus, osallistua vahvistettuna työ- ja toiminta-aikana vankilan järjestämään tai hyväksymään toimintaan ---. Lienee perusteltua, että sijoittelujakson aikana vangin toiminnaksi katsotaan rangaistusajan suunnitelman laatimiseen osallistuminen, kuten tulo-osaston osalta on esitetty. Jos suunnitelman laatimiseen kuitenkin käytetään päivässä selvästi vahvistettua työ- ja toiminta-aikaa lyhyempi aika, vangeilla tulisi nähdäkseni olla mahdollisuus myös muuhun mielekkääseen sellin ulkopuolella vietettyyn aikaan, jotta edes suositeltu kahdeksan tunnin minimi saavutettaisiin. Selvityksen mukaan suunnitelman laatiminen ei aina ole käynnistynyt heti, vaan vanki on voinut joutua odottamaan sitä viikkojakin. Käsittelen tulo-osastolle sijoittamisen kestoa seuraavassa jaksossa.

Tulo-osastolle sijoitettujen sakkovankien osalta totean, että vankeuslaki takaa heillekin oikeuden vapaa-ajan viettoon yhdessä muiden vankien kanssa, mahdollisuuden järjestettyyn vapaa-ajantoimintaan sekä oikeuden toimintaan osallistumiseen. Ymmärrän, että sakkovankien usein lyhyt vankilassaoloaika ja heidän toimintakykynsä saattaa aiheuttaa ongelmia toimintaan sijoittamisessa. Nähdäkseni heilläkin tulisi kuitenkin olla mahdollisuus mielekkääseen, heille soveltuvaan, ajanviettoon sellin ulkopuolella.

Totean vielä, että olen ratkaisussani 29.2.2012 (dnro 2685/4/10) ottanut kantaa tulo-osaston (itäisen yöselliosaston) vankien kirjastonkäyttömahdollisuuteen seuraavasti.

"Kirjastopalvelujen osalta hän [oikeusasiamies] totesi useissa suljettuja vankiloita koskevissa vastauksissaan (esim. 2352/4/08 ja 4018/4/07) ottaneensa kantaa muun muassa suljetun osaston vankien mahdollisuuksiin päästä kirjastoon. --- vankilan tässä tarkoitettuna osaston kirjastopalvelut eivät vaikuta oikeusasiamiehen mukaan tyydyttäviltä. Selvityksestä on myös pääteltävissä, että kyseessä olevalle osastolle sijoitetuilla vangeilla ei ole mahdollisuutta päästä vankilan kirjastoon ja että osaston kirjavarasto on varsin rajoitettu vaikka kirjamäärää näyttääkin lisätyn melko runsaasti. Esitettyjä kirjamäärään vaikuttavia toimenpiteitä voidaan oikeusasiamiehen näemyksen mukaan pitää sinänsä myönteisenä, mutta järjestelyt kokonaisuudessaan eivät vastaa kirjaston käyttömahdollisuuksien osalta laissa edellytettyä.

Selvityksessä esiin tuodut syyt sille, että osaston vangit eivät pääse vankilan kirjastoon ovat sinänsä tosiasiallisesti vaikuttavia, mutta eivät sellaisia, joiden perusteella vankila voisi kokonaisuudessaan välttyä velvollisuudesta varata pääsy vankilan kirjastoon. Oikeusasiamies kiinnittää vankilan huomiota kirjastopalvelujen järjestämisveloitteeseen."

3.3 Osastolla vietetyn ajan pituus

Kantelijat kertoivat olevansa vankeusvankeja, jotka odottavat arviointikeskuksen ratkaisua sijoittelupaikasta. Heidän mukaansa heille on kerrottu, että sijoittelu kestäisi noin kuukauden, mutta jotkut vangit ovat joutuneet olemaan tulo-osastolla yli kaksi kuukautta.

--- vankilan selvityksessä on todettu vankilan olevan huolissaan arviointiaikojen pituudesta, johon se ei kuitenkaan voi omalla toiminnallaan vaikuttaa.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on lausuntoaan varten kuullut --- rikosseuraamusalueen (---) arviointikeskuksen johtajaa. Keskushallintoyksikkö esittää lausunnossaan muun muassa seuraavaa.

"Vangin sijoittaminen --- vankilan tulo-osastolle on tilapäistä siihen saakka, kunnes laitossijoittelu on arviointikeskuksen toimesta tehty. Arviointi itsessään kestää keskimäärin kaksi viikkoa. Arviointikeskuksen johtajalta saadun tiedon mukaan talven 2011-2012 aikana on kuitenkin kestänyt jopa kuukauden tai pidempään, ennen kuin vanki on päässyt arviointiin piiriin, minkä vuoksi sijoittelussa olevat vangit voivat olla --- vankilan tulo-osastolla ainakin puolitoista kuukautta. Silloin, kun on ollut perusteltua yksittäisessä tapauksessa esimerkiksi vangin turvallisuuden kannalta, --- vankila on pyytänyt arviointikeskukselta pikaista vangin arviointia ja sijoittamista.

Käsittelyajan venyessä pitkäksi, on arviointikeskus lyhentänyt arviointiaikaa jättämällä osan arviointiin liittyvistä toimista sijoittelun jälkeen sijoituslaitoksessa oloaikana tehtäväksi. Pitkät käsittelyajat ovat johtuneet paljolti arviointikeskuksen henkilöstövajauksesta pitkien sairauspoissaolojen vuoksi, kun sijaistavaa henkilökuntaa ei ole ollut saatavilla.

Sellaisissa tilanteissa, joissa laitossijoittelu on tehty ennakkoon ennen tuomitun saapumista vankilaan, pääsee vanki siirtymään sijoitusvankilaansa pian. Sijoituslaitoksen ollessa --- vankila, vanki pääsee yleensä sijoitusosastollensa heti, kun vankilan johto on tehnyt päätöksen vangin sijoittamisesta toimintaan. Näitä sijoituskokouksia on vankilassa kerran tai kaksi viikossa. Syksyllä 2011 vankilan yliasutuksesta johtuen asunto-osastoilla oli vain muutama vapaa vankipaikka, joten --- vankilaan sijoitettu ja jo toimintaan sijoittamispäätöksen saanut vanki ei välttämättä ole heti päässyt sijoitusosastolleen.

Arviointikeskus saa ajantasaista tietoa --- vankilan ja sen tulo-osaston vankitilanteesta. Arviointikeskus on pyrkinyt tekemään laitossijoituksen mahdollisimman monelle vangille jo ennen vankilaan saapumista, jolloin vanki määrätään saapumaan suoraan sijoituslaitokseensa. Edelleen arviointikeskus on yhteistyössä ulosottoviraston kanssa pyrkinyt määräämään vapaudesta tuleville tuomituille vankilaan saapumispäivän sillä tavoin, että aiemmat arvioinnissa olevat olisi saatu enimmäkseen sijoitettua edelleen.

Tulkintavangista vankeusvangiksi muuttumiseen ei vankeinhoidon taholta voida vaikuttaa. Siten ---- vankilasta --- vankilaan arviointia varten siirrettävien vankien määrä ei ole täsmällisesti ennakoitavissa. Tähän vaikuttaa myös se, että --- vankila on käytännössä täynnä koko ajan eikä vankeja voi asuttaa siellä pidempään kuin tulkintavankuus edellyttää.

KEHA pitää valitettavana, että yliasutus on joissain vankiloissa pitkään jatkunut tilanne. Saadun selvityksen mukaan --- arviointikeskus on pyrkinyt omassa toiminnassaan ottamaan huomioon --- vankilan ja muidenkin --- vankiloiden tilanteen ja toteuttamaan arvioinnin ja vankien siirrot vankiloiden välillä siten, ettei tilanne vankiloissa ainakaan pahenisi.

Tilanteen edellyttämiä kehittämistoimia on tarkasteltu muun muassa rikosseuraamusalueiden arviointikeskusten johtajien työkokouksessa keväällä 2012. KEHAn 20.4.2012 vastauksessa EOA:lle on luvattu parantaa arviointikeskuksen arvioinnissa olevien vankien olosuhteita. Arviointikeskustoimintaa ohjaava määräys on uudistettava mm. siten, että vankien toimintaan sijoittamiselle asetetaan tavoite ja määritetään ohjeellinen arvioinnissa ja sijoittelussa oloajan pituus. Tuon ajan on oltava lyhyt, jos vankeja ei sijoiteta toimintoihin jo arviointiaikana. Edellä mainitut toimet parantaisivat --- vankilassa sijoittelussa olevien vankien tilannetta.

Edelleen toimintaa on kehitetty ja kehitetään yhteistyössä eri viranomaisten kanssa siten, että arviointiin käytettävä aika olisi mahdollisimman lyhyt ja vangit saataisiin nopeammin sijoitettua edelleen --- vankilasta, vaikkakin tilanne ---ssa on se, että kaikki suljetut vankilat ovat täynnä tai lähes täynnä. KEHA pitää edelleen tarpeellisena vankiloiden ja arviointikeskuksen tiivistä yhteistyötä ja myös yhdessä KEHAn kanssa yhteisten keinojen kartoittamista vankiluvun tasaamiseksi laitoksissa.”

Arviointikeskusten toimintaa ohjaava määräys on uudistettu keskushallintoyksikön mainitsemien tavoin. Uudessa, 1.12.2012 voimaan tullessa määräyksessä Rikosseuraamuslaitoksen arviointikeskusten toiminnalta (dnro 12/004/2012) edellytetään muun muassa seuraavaa.

Vankia on mahdollisimman pian arviointikeskuksen vankilatoimipisteeseen tulon jälkeen informoitava arvioinnin ja rangaistusajan suunnittelun tavoitteista ja etenemisestä. Vangin osallistumista vankilan järjestämään toimintakykyä ylläpitävään toimintaan arviointi- ja sijoitteluprosessin aikana pyritään edistämään. Arviointikeskus hyödyntää tietoa toimintaan osallistumisesta osana toimintakyvyn arviointia.

Vangin arviointi ja sijoittelu pyritään tekemään 3 viikossa sen jälkeen, kun asia on otettu vireille arviointikeskuksessa joko vangin muututtua tutkintavangista vankeusvangiksi tai saavuttua vankilaan, ellei prosessi erityisistä syistä vaadi pidempää aikaa. Kokonaan rangaistuksensa suorittavien ja elinkautisvankien rangaistusajan suunnitteluun voidaan käyttää enemmän aikaa.

Vankeuslain tavoitteet ja rangaistusajan suunnitelman tarkoitus huomioon ottaen on selvää, että arviointi ja rangaistusajan suunnittelu sekä päätös vangin sijoittamisesta tulee tehdä viivytyksettä vangin saavuttua vankilaan tai muututtua tutkintavangista vankeusvangiksi. --- vankilan tulo-osastolla olevien vankien osalta tähän ei ole kyetty. Arvioinnin ja sijoittelun keston ongelmallisuus on tiedossa --- rikosseuraamusalueen aluekeskuksessa ja arviointikeskuksessa. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön saaman selvityksen mukaan viivästyksien syynä on pääosin ollut henkilökuntavajaus. Keskushallintoyksikön lausunnosta käyvät ilmi toimet, joilla tilannetta on yritetty parantaa.

Kun ongelma on ollut tiedossa ja sen ratkaisemiseksi on ryhdytty toimiin, pidän omalta osaltani riittävänä, että saatan käsitykseni viivytyksettömyydestä arvioinnissa ja sijoittelussa Rikosseuraamuslaitoksen tietoon.

3.4 Hygieniaan liittyvät seikat

Kantelijat arvostelivat siivousta sekä vaatteiden ja liinavaatteiden vaihtoa, joiden pitäisi osastolla esillä olevien sääntöjen mukaan olla kerran viikossa. Kantelijat kertoivat joidenkin joutuneen käyttämään samoja alusvaatteita ja liinavaatteita kolme viikkoa.

Osaston rikosseuraamusesimiehen selvityksen mukaan vangeilla on mahdollisuus siivota sellitilat kerran viikossa aina keskiviikkoisin ja sellien siivous on sujunut aikataulujen mukaan. Pyykit vaihdetaan aina tiistaisin siten, että vuodevaatteet ja liinavaatteet vaihdetaan parillisina

viikkoina eli joka toinen viikko ja muut artikkelit joka viikko. Myös pyykinvaihto on rikosseuraamusesimiehen käsityksen mukaan toiminut.

Kuten selvityksessäkin todetaan, kantelijoiden väitteet ovat näiltä osin yksilöimättömiä. Asiaan ei liene saatavissa enempää selvitystä. Väitteet jäävät näyttämättä.

3.5 Postin jakaminen ja puhelut

Kantelijoiden mukaan vangeille on jaettu postia vain kerran viikossa, vaikka postin pitäisi "osaston sääntöjen" mukaan tulla sellisiin kaikkina arkipäivinä. Kantelijat toteavat myös sääntöissä mainittujen kolmen viikoittaisen puhelun osalta, että henkilökunta laiminlyö niitä.

Rikosseuraamusesimiehen selvityksen mukaan posti jaetaan vangeille joka päivä. Hänen näkemyksensä mukaan posti on jaettu tarkastuksen jälkeen päivittäin päiväjärjestyksen mukaisesti. Vankilan johtajan selvityksen mukaan postin jakaminen voi viivästyä jonkin verran vankeuslain mukaisen tarkastuksen takia.

Kuten selvityksessäkin todetaan, kantelijoiden väitteet ovat postin jakamisen osalta yksilöimättömiä. Asiaan ei liene saatavissa enempää selvitystä. Väite, että posti jaetaan vain kerran viikossa, jää näyttämättä. Olen jo aiemmin ottanut kantaa postin tarkastukseen kuluvaan aikaan vankiloissa yleensä. Totesin tuolloin seuraavaa (päätös 13.6.2008, dnro 1828/2/2008).

Minulla ei ole aihetta epäillä, että postilähetysten eteenpäin toimittamisessa olisi vankiloissa viivytely tarkoituksellisesti tai että viipyminen olisi johtunut yksittäisten virkamiesten laiminlyönneistä. Saatujen selvitysten mukaan viivästyksset ovat johtuneet lähinnä henkilöstövoimavarojen tai tarkastusvälineistön vähäisyydestä tai puutteellisuudesta. Myös lakivaliokunta on vankeuslain 12 luvun muuttamista koskevassa mietinnössään kiinnittänyt huomiota voimavarojen riittävyyteen ja lisäämiseen seuraavasti:

Valiokunta pitää hyvin tärkeänä, että Vankeinhoitolaitoksen mahdollisuuksia tehokkaaseen postin tarkastustoimintaan kehitetään myös hankkimalla tähän tarkoitukseen ajanmukaista välineistöä. Valiokunta kiinnittää tässä yhteydessä erityistä huomiota tarpeeseen mahdollisimman nopeasti lisätä huumekoirien määrää. (LaVM 31/2006)

Lakivaliokunta tarkasteli asiaa lähinnä laitosturvallisuuden kannalta. Valiokunnan toteamukset ovat kuitenkin merkityksellisiä myös asianmukaisen käsittelyn vaatimuksen näkökulmasta.

Vankeudesta ja tutkintavankeudesta annetuissa valtioneuvoston asetuksissa edellytetään, että vankien ja tutkintavankien kirjeet ja muut postilähetykset on tarkastettava ja toimitettava eteenpäin niin pian kuin tarkastuksen viemä aika huomioon ottaen on mahdollista. Vaikka asetusten mukaan on hyväksyttävää, että tarkastuksen toimittaminen voi viivästyttää postin eteenpäin toimittamista, viivästyksen hyväksyttävyyttä arvioitaessa on nähdäkseni tehtävä ero sen mukaan, onko viivästyksessä kyse itse tarkastustoimenpiteen kestosta vai siitä, että postilähetykset voimavarojen puuttuessa vain odottavat tarkastamista. Ensin mainittua tilannetta voidaan pitää hyväksyttävänä, mutta jälkimmäisen osalta totean seuraavaa.

Julkiselle vallalle on perustuslain 22 §:ssä asetettu velvoite turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Voimavarojen vähäisyys ei vapauta julkista valtaa noudattamasta perustuslain säännöksiä eikä se voi sinällään olla peruste kaventaa niitä oikeuksia, jotka vangeille on turvattu lailla. Laillisuusvalvonnassa on vakiintuneesti katsottu, että organisaatioon tai resursseihin liittyvillä seikoilla ei lähtökohtaisesti voida perustella poikkeamista siitä, mitä perustuslain 21 § virkatoiminnalta edellyttää. Pykälä ilmentää velvoittavaa periaatetta: kaikissa asioissa on pyrittävä mahdollisimman joutuisaan käsittelyyn. Katsonkin, ettei asetusta tule tulkita siten, että puuttuvan työvoiman tai puutteellisen tarkastusvälineistön aiheuttamat viivästyksset olisivat hyväksyttäviä.

Käytettävissäni olevan selvityksen perustella minulla ei ole aihetta toimenpiteisiin postin jakamisen osalta.

Rikosseuraamusesimiehen selvityksen mukaan yliasutustilanteessa syksyllä 2011 vankien viikoittaisten puheluiden määrää on jouduttu rajoittamaan kolmesta puhelusta kahteen viikossa. Viranomaisasioiden hoidossa vangilla on kuitenkin mahdollisuus soittaa tarvittaessa. Tästä huolehtivat vartijat ja sosiaalityöntekijät.

Pidän puhelujen määrää vähäisenä. En kuitenkaan nyt ota asiaan enempää kantaa, koska olen ottanut omana aloitteena tutkittavaksi vankien soittomahdollisuudet suljetuissa laitoksissa (dnro 933/2/2011).

3.6 Osaston yliasutus

--- vankilan kanteluun antamasta selvityksestä kävi ilmi, että osaston kahdelle hengelle tarkoitettuihin selleihin on voitu joutua asuttamaan neljäkin henkeä. Lisäksi, kuten jo edellä totesin, -- vankilaan on 2.2.2012, selvityksen antamisen jälkeen, tehty tarkastus. Tarkastushavaintojen mukaan osastolla (IYS2) oli edelleen ongelmana yliasutus siten, että kahden hengen selleihin jouduttiin asuttamaan neljä vankia, jolloin selli oli erittäin ahdas, kun kaksi kerrossänkyä ja pöytä veivät lähes kaiken lattiatilan sellistä.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön lausunnossa on todettu seuraavaa.

"Kaikki tulo-osaston sellit on tarkoitettu kahden vangin asuttavaksi. Sellien koot vaihtelevat 11 - 13 neliömetriin. Useamman kuin yhden vangin sellissä yhtä vankia kohden on mitoitettu 5,5 neliömetriä laskettuna ilman wc- ja suihkutiloja. Kun --- vankilassa on syyskuussa 2011 ollut 70 paikan tulo-osastoilla sijoitettuna 82 vankia, on useammassa sellissä ollut joko kolme tai neljä vankia.

Vankila pyrkii parhaansa mukaan sijoittamaan vangit siten, ettei selliin asuteta enemmän kuin on mitoitettu. Yli-asutuksesta johtuen voidaan joutua toisenlaiseen ratkaisuun, mitä on pidettävä ymmärrettävänä. Vankilan on omalla toiminnallaan pyrittävä sijoittamaan vankeja muille osastoille vapaille paikoille, kuten saadun selvityksen perusteella --- vankilassa tehdäänkin."

Vankeuslain 1 luvun 3 § edellyttää, että vankilan olot järjestetään niin pitkälle kuin mahdollista vastaamaan yhteiskunnassa vallitsevia elinoloja. Saman lainkohdan mukaan vankeus on pantava täytäntöön siten, että täytäntöönpano on turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille.

Vankeuslain 1 luvun 5 §:n 1 momentin mukaan vankeja on kohdeltava oikeudenmukaisesti ja heidän ihmisarvoaan kunnioittaen.

Vankeuslain 7 luvun 1 §:n mukaan vankien käytössä tulee olla asianmukaiset asuintilat.

Rikosseuraamuslaitoksen määräyksessä Vankien asuminen ja perushuolto (dnro 19/004/2010, voimassa 1.1.2011 lukien) on todettu vankipaikasta ja ylimajoituksesta muun muassa seuraavaa.

"Vankipaikan tulee täyttää seuraavat vähimmäisvaatimukset: Yhden hengen sellin pinta-ala on vähintään 7 m² ja useamman vangin sellissä on oltava tilaa vähintään 5,5 m² vankia kohti. Wc-tilaa ei lasketa sellin pinta-alaan. Sellin muoto on otettava huomioon, kun määritellään useamman vangin sellin paikkamäärää. Selliin pitää voida järjestää jokaiselle vangille tarvittavat kalusteet.

Jos vankilaan joudutaan majoittamaan enemmän vankeja, kuin siinä on vähimmäisvaatimukset täyttäviä vankipaikkoja, tilannetta pidetään ylimajoitustilanteena. Ylimajoitustilanteessa sellin ilmanvaihtoa pitää voida lisätä todellista vankimäärää vastaavaksi.”

Kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämiseksi toimiva eurooppalainen komitea (CPT) on toistuvasti ottanut kantaa vankien tilantarpeeseen ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuim on ratkaisuihissaan tukeutunut CPT:n näkemykseen.¹

Euroopan neuvoston vankilasäännöissä (Ministerikomitean suositus Rec (2006) 2) todetaan seuraavaa:

Resurssien puute ei ole peruste vankilaloille, jotka loukkaavat vankien ihmisoikeuksia. (sääntö 4)

Vangeille järjestettyjen asuintilojen ja erityisesti kaikkien makuutilojen on oltava ihmisarvoa ja mahdollisuuksien mukaan yksityisyyttä kunnioittavia sekä terveys- ja hygieniavaatimusten mukaisia. Asianmukaista huomiota on kiinnitettävä ilmasto-oloihin ja erityisesti lattiapinta-alaan, ilman kuutiomäärään, valaistukseen, lämmitykseen ja ilmanvaihtoon. (sääntö 18.1)

Kaikissa rakennuksissa, joissa vankien on asuttava, työskenneltävä tai kokoonnuttava:

- a. on oltava riittävän suuret ikkunat, jotta vankien on normaaliolosuhteissa mahdollista lukea tai työskennellä luonnonvalossa, ja niiden kautta on saatava raitista ilmaa, jollei käytössä ole riittävää ilmastointijärjestelmää;
- b. on oltava keinovalaistus, joka täyttää yleisesti hyväksytyt tekniset standardit; ja
- c. on oltava hälytysjärjestelmä, jonka avulla vangit voivat ottaa yhteyttä henkilökuntaan viipymättä. (sääntö 18.2)

Kohdissa 1 ja 2 mainittujen seikkojen erityisistä vähimmäisvaatimuksista on säädettävä kansallisessa lainsäädännössä. (sääntö 18.3)

Kansallisella lainsäädännöllä on taattava, ettei näitä vähimmäisvaatimuksia rikota vankiloiden yliasutuksella. (sääntö 18.4)

Vangit on pääsääntöisesti majoitettava öisin yhden hengen selleihin paitsi silloin, kun makuutilojen jakaminen sopii heille paremmin. (sääntö 18.5)

Asuintilat jaetaan vain, jos ne soveltuvat siihen, ja niihin on sijoitettava vankeja, jotka soveltuvat olemaan tekemisissä toistensa kanssa. (sääntö 18.6)

Vangeille on mahdollisuuksien mukaan tarjottava vaihtoehto ennen kuin heitä vaaditaan nukkumaan jaetuissa makuutiloissa. (säännöt 18.7)

---

1 Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on ratkaisukäytännössään todennut vankikohtaisesta tilantarpeesta useamman hengen sellissä muun muassa seuraavaa.

Case of Karapetyan v. Armenia, 27.9.2009, tuomion kohta 41.

- - - the Court notes that the space afforded to the applicant was smaller than 4 sq. m, which is the minimum requirement for a single inmate in multi-occupancy cells according to the CPT standards (see, for example, the CPT Report on its visit to Latvia in 2002 – CPT/Inf (2005) 8, § 65, and the CPT Report on its visit to Armenia in 2002 – CPT/Inf (2004) 25, § 83) - - -

Case of Szél v. Hungary, 7.6.2011, tuomion kohta 18.

- - - the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (“the CPT”) considers 4 m2 living space per inmate an acceptable minimum standard in multi-occupancy cells (see, for example, in respect of other Hungarian prisons, paragraphs 65 and 80 of the Report to the Hungarian Government on the visit to Hungary carried out by the CPT from 24 March to 2 April 2009).

Useamman kuin kahden hengen majoittaminen tulo-osaston selleihin on vastoin Rikosseuraamuslaitoksen ohjeistusta, ja alle 12 neliömetrin sellien osalta myös vastoin kansainvälisiä suosituksia.

Korkea vankiluku on koko Rikosseuraamuslaitosta koskeva ongelma, joka vaikeuttaa monin tavoin muun muassa vankien asianmukaista kohtelua, vankilan turvallisuuden ylläpitämistä ja vankeuden täytäntöönpanon tavoitteiden toteutumista. Yksittäisen vankilan mahdollisuudet vaikuttaa sinne sijoitettavien vankien määrään ovat varsin rajalliset. Saadun selvityksen mukaan --- vankila ja --- rikosseuraamusalueen arviointikeskus ovat pyrkineet käytettävissään olevin keinoin vähentämään yliasutusta.

Laillisuusvalvonnassa on vakiintuneesti katsottu, että voimavaroihin ja työmäärään liittyvillä syillä ei hyväksyttävästi voida perustella toimintaa, joka ei vastaa perustuslain 22 §:n vaatimusta siitä, että julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien toteutuminen. Resurssiongelmat voidaan kuitenkin ottaa huomioon menettelyn moitittavuuden arvioinnissa.

Voimavarakysymyksissä on viime kädessä kyse poliittisista päätöksistä. Niiden valvominen ei suoranaisesti kuulu oikeusasiamiehen tehtäviin laillisuusvalvojana. Kuitenkin silloin, kun voimavarojen puute vaikuttaa toiminnan lainmukaisuuteen, on laillisuusvalvojan tehtävä puuttua asiaan. Lainsäädännön edellyttämien toimenpiteiden toteuttaminen edellyttää resursseja, jotka turvaavat tosiasiallisesti sen, että lakia pystytään noudattamaan.

Viranomaisen voi omia toimintatapojaan ja työmenetelmiään kehittämällä ainakin tiettyyn määrään saakka pyrkiä vaikuttamaan siihen, että se kykenee hoitamaan tehtävänsä lainmukaisesti. Aina tämäkään ei kuitenkaan riitä, vaan tarvitaan lisäresursseja. Tästä näkökulmasta viranomaisen menettelyä voidaan pitää moitittavana silloin, jos se ei omatoimisesti ryhdy asianmukaisiin toimenpiteisiin esimerkiksi toimintatapojensa tai resurssiensa saattamiseksi muuttuneita olosuhteita vastaavalle tasolle.

Rikosseuraamuslaitoksen resurssien vähäisyys on tiedossani. Kyseessä on jo vuosia jatkunut ongelma. Olen myös eri yhteyksissä saattanut oman näkemykseni voimavarojen vähäisyydestä ja siitä aiheutuvista ongelmista vankeinhoidosta vastaavan oikeusministeriön tietoon. Samoin apulaisoikeusasiamies Pajujoja on lähettänyt oikeusministeriölle tiedoksi päätöksensä ---, jossa hän esitti havaintoja erään vankilan yliasutuksesta. Rikosseuraamuslaitoksen voimavaroihin kytkeytyviä ongelmia on käsitelty myös oikeusasiamiehen eduskunnalle vuodelta 2006 antamaan kertomukseen sisältyvässä puheenvuorossani.

Olen ottanut omana aloitteena tutkittavaksi tutkintavankiloiden yliasutuksen (dnro 4086/2/11). Myös edellä jo mainittu vankien sellin ulkopuolella viettämää aikaa koskeva oma aloitteeni kytkeytyy voimavarakysymyksiin.

Minulla ei ole --- vankilaa kohtaan aihetta muihin toimenpiteisiin kuin, että saatan näkemykseni tulo-osaston yliasutuksesta sen tietoon ja pyydän vielä selvittämään viimeaikaista vankimäärää sekä koko vankilan että tulo-osaston osalta.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdissa 3.2, 3.3 ja 3.6 esittämäni käsitykset Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön ja --- vankilan tietoon.

Pyydän --- vankilaa viimeistään 5.4.2013 antamaan minulle selvityksen vankilan viimeaikaisesta vankimäärästä vahvistettuun paikkalukuun verrattuna sekä koko vankilan että tulosaston osalta.

Lähetän päätökseni tiedoksi myös --- rikosseuraamusalueen aluekeskukseen ja arviointikeskukseen sekä oikeusministeriölle.

Tämä päätös on lähetetty A:lle, joka voi ilmoittaa ratkaisun lopputuloksesta muille kantelun allekirjoittajille.